

Boekverslag De ontdekking van de hemel (Harry Mulisch)

Karliën Coene

© havovwo.nl (april 2002)

Primaire gegevens van het boek

Auteur: Harry Mulisch
Titel: De ontdekking van de hemel
Verschenen in: 1992
Aantal blz: 901
Leestijd: ca 18 uur
Uitgelezen op: 10-11-2001

Verantwoording van de keuze

Eerst wilde ik het boek “Twee vrouwen” van Harry Mulisch gebruiken voor mijn boekverslag, omdat ik dat heb gelezen voor mijn KCV-werkstuk. Maar op aanraden van de docent en door de vele publiciteit over de verfilming heb ik uiteindelijk voor “De ontdekking van de hemel” van dezelfde schrijver gekozen. Ook het feit dat mijn moeder het boek net gekocht had, was een mooi “toeval”...

Verwachtingen vooraf

Uit alle stukken die ik over Harry Mulisch had gelezen en uit verhalen van Mr. Habets, mijn leraar Latijn, kon ik al opmaken dat deze schrijver niet zomaar iemand was. Mr. Habets vergeleek Harry Mulisch namelijk met een “poeta doctus”: een schrijver die zijn allesomvattende kennis in zijn verhalen en/of gedichten laat doorschemeren zodat voor het begrijpen van het verhaal enige voorkennis vereist is. Harry Mulisch was dus voor mij, voordat ik een van zijn boeken had gelezen, al een schrijver met status. Ik verwachtte dus een mooi verhaal, doorspekt met allerlei feitjes en weetjes, opgesteld in een perfect verzorgde schrijfstijl. Het feit dat er een film van het boek gemaakt was, zorgde ervoor dat ik toch wel een spannend en interessant verhaal verwachtte. Men had het boek niet verfilmd als van tevoren toch al bekend was dat het verhaal geen bezoekers zou trekken.

Eerste reactie achteraf

Het boek “De ontdekking van de Hemel” heeft me gedurende mijn hele leeservaring aangetrokken als een magneet, net zoals de hoofdpersoon Quinten werd aangetrokken door de Stenen Tafelen. Ik vond het echt een heel speciaal boek en heb me met plezier door de 900 bladzijden heen geworsteld. “De ontdekking van de Hemel” mag volgens mij met recht een ‘totaalwerk’ genoemd worden; het is een bouwwerk waarin filosofie, natuurkunde, wiskunde, getallenleer, linguïstiek, architectuur en in het bijzonder ook de kosmologie verbonden worden met de algemene geschiedenis van de mensheid. Ik vind het heel knap dat de schrijver al deze kennis heeft verwerkt in een mooi verhaal dat leuk om te lezen blijft. Soms was echter wel enige voorkennis vereist en in die passages heb ik mijn eigen kennis van de klassieken als een groot voordeel ervaren. Ik kan me voorstellen dat sommige lezers Mulisch’ schrijfstijl moeilijk vinden. Hij maakt gebruik van een breed vocabulaire vol moeilijke woorden en technisch wetenschappelijke termen. Toen ik het boek uit had was ik dan ook wel een beetje trots op mezelf dat ik de soms moeilijke wetenschappelijke stukken aandachtig heb doorgelezen en toch goed heb kunnen begrijpen. Toch is de essentie van het verhaal eigenlijk heel simpel. Dat is ook de boodschap van de inhoud van het boek: de wereld lijkt heel complex, maar is eigenlijk heel simpel, er bestaat geen toeval, alles gebeurt met een reden. Mulisch probeert ons duidelijk te maken dat de mensheid zelf verantwoordelijk is voor het vervagen van de normen en waarden en de vernietiging van de wereld. Door de technische ontwikkelingen wordt het geheim van de wereld en het ontstaan ervan ontrafeld en tast de mensheid zijn eigen fundamenten aan, waardoor het bouwwerk Mens en Wereld langzaam instort. Het is niet alleen het geweldige verhaal, dat “De ontdekking van de Hemel” voor mij zo bijzonder maakte, maar ook de manier waarop ieder vertelsel een voorbereiding vormt voor een actie of gebeurtenis later in het verhaal. Het begint met de “toevallige” ontmoeting van Onno en Max die uiteindelijk zal leiden tot de geboorte van de hemelgezant Quinten. Ook Quintens opvoeding, die op het eerste gezicht tamelijk normaal lijkt, is doorweven met listige voorbereidingen op zijn eindtaak. Eigenlijk hebben alle personages op een of andere manier een

Boekverslag De ontdekking van de hemel (Harry Mulisch)

Karliën Coene

© havovwo.nl (april 2002)

functie in het plan van de engel om het testimonium terug te brengen naar de hemel. Als lezer heb je dit in het begin niet echt in de gaten, maar als Quinten dan uiteindelijk zijn van hogerhand opgedragen plan tot uitvoer brengt, vallen voor de lezer alle puzzelstukjes in elkaar. De schrijver heeft alle toevalligheden, die eigenlijk helemaal niet toevallig zijn, in een tot de verbeelding sprekend plot bij elkaar laten komen. Het plot was voor mij dan ook echt de kroon op dit meesterwerk.

“De ontdekking van de Hemel” is echt een aanrader voor wie geen oppervlakkige literatuur wenst te lezen. Het is een boek vol gedachtekransjes en referenties naar andere literatuur en kennisgebieden. Dit gegeven maakt het boek volgens mij niet voor iedereen even toegankelijk, maar voor mensen die wel enige achtergrondkennis hebben is dit juist dat wat het boek meerwaarde geeft.

Korte samenvatting van de inhoud

De hemel ontdekt dat de mensheid een pact heeft gesloten met Lucifer, de duivel. God, de Chef, besluit daarom zijn contract met de mensheid te verbreken en wil de verwezenlijking van dat contract, de Stenen Tafelen waarop de tien geboden staan, terug naar de hemel halen. Er moet voor deze opdracht een mens gecreëerd worden met een unieke “vonk”; een specifieke DNA-combinatie die door het samenbrengen van specifieke mensen moet worden verkregen.

De engel die belast was met deze taak heeft zijn opdracht volbracht en moet verslag uitbrengen bij een hogere engel. Dit verslag is een ontroerend verhaal over vriendschap, liefde en toevalligheden die eigenlijk helemaal niet toevallig zijn.

Het verhaal begint met de “toevallige” ontmoeting van Onno Quist en Max Delius. Onno is de zoon van een zeer gerespecteerde ex-minister en Max die van een oorlogsmisdadiger. Onno en Max worden boezemvrienden en zijn niet meer bij elkaar weg te slaan. Max is een astronoom met Don Juan-achtige trekken; hij versiert elke dag wel weer een andere vrouw. Hier komt verandering in als Max en Onno “toevallig” de celliste Ada Brons tegen komen. Max wordt voor de eerste keer van zijn leven echt verliefd en gaat samenwonen met Ada. Maar Ada is na een tijdje niet meer gelukkig met Max. Hij praat meer met Onno dan met haar en ook vermoedt ze dat hij nog steeds met andere vrouwen slaapt. Als hij op een dag, als Onno plots voor de deur staat, Ada laat stikken, besluit Ada hem te verlaten. Max vertrekt dan op reis naar Duitsland om zich in het oorlogsverleden van zijn vader te verdiepen.

Ondertussen bloeit er in Nederland iets moois op tussen Onno en Ada. Als Max weer thuis is moet hij aan het idee wennen, maar de drie blijven goede vrienden. Als Ada uitgenodigd wordt om in Cuba te komen spelen, besluiten ze dan ook om met zijn drieën op reis te vertrekken. Onno en Max raken “per toeval” verzeild in een revolutionaire conferentie en besluiten om gewoon mee te doen net alsof ze echt de Nederlandse delegatie zijn. Op dit congres komt Onno de vrouw van een overleden guerrillastrijder tegen. Zij verleid hem en Onno belt uit schaamte op dat hij niet met Max en Ada mee naar het strand gaat. Max en Ada geven zich op hun beurt weer toe aan hun oude passie. Ada bedrijft diezelfde avond ook nog de liefde met Onno.

Als ze weer thuis zijn, is het ondenkbare gebeurd: Ada is zwanger, hoewel ze aan de pil was. Het kind moet volgens de dokter in Cuba verwekt zijn. Max is bang dat het kind op hem zal lijken, maar durft Onno toch niet de waarheid te vertellen.

Onno en Ada trouwen. Op een dag belt de moeder van Ada op dat Ada’s vader overleden is. In de rit daar naar toe valt er “toevallig” een boom op de auto terwijl Onno en Max net zijn uitgestapt. Ada raakt in coma, maar het kind is ongedeerd. Max begint in het geheim een affaire met de moeder van Ada, Sophia. Hoe meer de bevalling nadert, hoe meer de vraag rijst wie het kind nou moet opvoeden. Onno heeft als politicus geen tijd om het kind groot te brengen. Als Max voorstelt om met de moeder van Ada voor het kind te zorgen, stemt Onno daarin toe. Er wordt een engelachtig jongetje geboren, Quinten Quist. Ada en Max verhuizen met Quinten naar landgoed Groot Rechteren. Dit landgoed ligt in de buurt van Westerbork, waar Max bezig is de hemel te verkennen met verschillende nieuwe antennes.

Al vanaf jonge leeftijd ontpopt Quinten zich tot een speciaal kind. Hij huult nooit en spreekt pas op late leeftijd zijn eerste woorden. Op Groot Rechteren wordt Quinten ook door de andere bewoners van het landgoed opgevoed. Zo woont er “toevallig” Meneer Verloren van Themaat die Quinten alles over architectuur en beroemde gebouwen bijbrengt. Ook Meneer Kern leert Quinten van alles over sculpturen en sloten.

Onno houdt zich nauwelijks bezig met de opvoeding van Quinten; alleen op verjaardagen laat hij zich zien. Hij is druk bezig met zijn politieke carrière en heeft weer aangepapt met zijn ex Helga. Als Den Haag erachter komt dat Onno in Cuba is geweest op de revolutionaire conferentie wordt hij ontslagen uit de politiek. Als Helga ook

Boekverslag De ontdekking van de hemel (Harry Mulisch)

Karliën Coene

© havovwo.nl (april 2002)

nog vermoord wordt besluit Onno zich van de bewoonde wereld terug te trekken.

Max is ondertussen bezig met “het ontdekken van de hemel”. Op een avond als hij wat heeft gedronken ziet hij opeens het licht: hij snapt hoe de hemel in elkaar zit. Er ontstaat een crisis bij de engelen, omdat ze dreigen ontdekt te worden. Daarom sturen ze een meteoriet op Max af, waardoor hij gedood wordt voordat hij iemand anders over zijn ontdekking kan vertellen.

Quinten en Sophia blijven alleen achter. Quinten besluit dan om zijn vader te gaan zoeken. Quinten heeft steeds dezelfde terugkerende droom over een gebouw zonder buitenkant en daarom begint hij zijn zoektocht in Rome omdat hij dan ook gelijk naar zijn droomgebouw kan zoeken. Als hij in Rome het pantheon gaat bezoeken komt hij “toevallig” zijn vader tegen. Ze zijn beiden erg blij elkaar weer te zien en Quinten trekt in bij Onno.

Als Quinten met Onno zijn gebouwenzoektocht voortzet, komen ze ook bij het “Sancta Sanctorum”. Onno en Quinten beginnen te filosoferen over het geheimzinnige altaar in dit gebouw. Zo komt Quinten tot de overtuiging dat de Stenen Tafelen van Mozes zich in dit altaar bevinden. Hij bedenkt een plan om het altaar te openen en haalt Onno over om hem te helpen.

Onno en Quinten laten zich ’s avonds insluiten in het “Sancta Sanctorum”. “Toevallig” lukt het Quinten om alle sloten te openen en om in het geheime altaar binnen te breken. Daar vindt hij waar hij naar zocht: De Stenen Tafelen der Wet. Hij maakt alle sloten weer dicht, maar dan blijkt dat Onno zijn stok vergeten is. Aangezien er geen tijd meer is om alles weer te openen, maken ze zich zo snel mogelijk uit de voeten en gaan naar het vliegveld om de eerste de beste vlucht te nemen. “Toevallig” brengt deze vlucht hen naar Tel Aviv. Quintens hogere doel wordt duidelijk: hij moet de Stenen Tafelen terugbrengen naar waar ze oorspronkelijk vandaag kwamen. De nacht nadat ze in Jeruzalem zijn aangekomen, gaat Quinten als in een droom naar de kettingkapel. Daar ligt de rots waaruit de stenen tafelen zijn gehouwen. Quintens taak is volbracht: de letters van de stenen tafelen worden weer naar de hemel gehaald en Quinten mag mee, zodat hij weer bij zijn moeder kan zijn.

Onno blijft verbaasd achter als Quinten en de stenen Tafelen spoorloos verdwenen zijn. Hij belt naar Sophia en verneemt dat Ada net gestorven is. Ze is “toevallig” op hetzelfde moment als de verdwijning van Quinten gecremeerd. Onno kan dit niet bevatten en wordt onwel. Sophia belooft zo snel mogelijk naar hem toe te komen. Zo eindigt het verhaal van de engel. De opperengel is tevreden dat het doel van de chef bereikt is en wil niets meer met de mensen te maken hebben. De andere engel is het daar niet mee eens en wil de mensheid nog een kans geven. Zo eindigt het boek toch nog met een sprankje hoop voor ons hier op deze aarde.

Boekverslag De ontdekking van de hemel (Harry Mulisch)

Karliën Coene

© havovwo.nl (april 2002)

Verwerkingopdracht

“De Ontdekking van de Hemel”

Dezelfde dag als dat ik het boek uit had, ben ik naar de verfilming geweest. Ik wilde graag eerst het boek helemaal uitgelezen hebben voordat ik naar de film ging, omdat ik anders de afloop van het boek al zou weten. Ook bleek uit verschillende recensies, dat de film beter te volgen was als je het verhaal al kende.

Quinten wordt omringd door de letters van de Stenen Tafelen

In de film worden de gebeurtenissen uit het boek in een sneltreinvaart doorgewerkt. Ondanks het hoge tempo waarin de verschillende scènes elkaar opvolgen, worden er haast geen stukken uit het boek overgeslagen. De film volgt dus braaf de gebeurtenissen van het boek. Maar een keer wordt er een gegeven aan het oorspronkelijke verhaal toegevoegd, namelijk dat de comateuze Ada tegen haar zoon Quinten spreekt. Ik snap niet goed waarom regisseur Jeroen Krabbé deze scènes aan de film heeft toegevoegd. De enige reden die ik kan bedenken is het verhoogde dramatische effect.

Ondanks deze vage toevoeging vond ik het echt een hele mooie film. Het is een zeer welkome afwisseling om een keer een intellectueel verhaal, waardoor je echt aan het nadenken gezet wordt, op het witte doek te zien. Omdat ik van tevoren het boek al gelezen had en het verhaal daarom al kende, was de film niet echt “spannend” voor mij. Toch was ik wel heel erg benieuwd om te zien hoe de regisseur het verhaal zelf zou interpreteren en weergeven. Ik vind dat hij daar zeer goed in geslaagd is. De acteurs lijken echt geknipt te zijn voor hun rol. Vooral Onno (Stephen Fry) was precies zoals ik hem had voorgesteld tijdens het lezen van het boek. Regisseur Jeroen Krabbé heeft gekozen voor sober beeldwerk met een minimalistisch gebruik van special-effects. Waar wel special-effects gebruikt worden, zoals op het einde waar de letters van de Tien Geboden loskomen van de Stenen Tafelen, is dit op zijn plaats. Als je het boek leest kun je je maar moeilijk een beeld maken van deze magische gebeurtenissen; het kijken van de film is voor die scènes echt een fijne aanvulling op het boek.

Als je het boek gelezen hebt, vind ik dat je zeker naar de film moet gaan. Toch is de film ook voor mensen die het boek niet hebben gelezen en verder niets van het verhaal afweten waardevol. Mijn vriend had bijvoorbeeld het boek niet gelezen, maar was toch erg onder de indruk van de film. “The Discovery of Heaven” is een must voor iedereen die graag eens met een aparte, maar toch intellectuele visie op de wereld wil kennismaken.